

AZ ŐRÁLLÓ

IRTA :

LŐRINCZY GÉZA

nagybányai unitárius lelkész
teológiai magántanár.

**EZ A BESZÉD ELHANGZOTT A
KOHÁRY UTCAI UNITÁRIUS
TEMPLOMBAN, AZ 1944. ÉVI
FEBRUÁR HÓ 6-ÁN TARTOTT
RÁDIÓS ISTENTISZTELETEN.**

Ezekiel 3:17 „Embernek
fia őrállóul adtalak én
téged“.

Az O-testamentum népe vallási téren két tényezőt ismert: a papi hivatalt és a profétai hivatást. Az első a vallás történelmi fejlődése során a vallásos cselekménynek, a szertartásoknak a végrehajtója, a vallásnak hitrendszerbe való merevedése rendjén, annak magyarázója és féltékeny őre volt; a másik a nemzeti életet a vallás szemszögéből őrizte ellen, a vallást a nép és a nép-vezetői mindennapi életben kereste s ha valahol hibát látott: felemelte szavát, bírált, szavaival ostromozott s nem rettent vissza attól sem, hogy a királynak is szemébe mondja az igazságot, még ha üldözés érte is bátor szavaiért, merész szembe-állásáért.

A papi hivatal a profétai hivatásból fejlődött ki. Meggyőződésem szerint u. i. a profétai hivatás volt az ősbib s csak amikor a papi hivatal mint kenyér-kereseti lehetőség és hatalmi tényező nagyobb vonzó erőt gyakorolt e — lassankint — foglalkozási-ággá változó pályára, akkor különült el egymástól. A nép tisztelte papját, de mindig várta a prófétát, mert annak szava nem csak a vallási dogmák örökös magyarázgatásában merült ki, hanem hangot adott az anyagi élet nehézségeivel küzdő nép megoldásra váró nagy kérdéseinek is.

A kereszténység a prófétaság alapszellemén épült fel s Jézusnak — e minden idők legnagyobb vallási zsenijének — profétai szelleme alapján indult el földrészeket átható és emberi sziveket meghódító útjára.

A próféta-ság szellemét — azonban — hamarosan a papi hivatal váltotta fel. A látnoki szellem új igazságokat kutató mélysége a formák kötöttségébe sekélyesedett. A nemzeti szellem tisztaságának ápolását s a nép erkölcsi erejének-, nemzeti öntudatának fokozását célzó prófétai törekvés, egy homályos nemzetköziséget jelentő egyházi keretté s ugyanakkor hatalmi tényezővé lett s mindkettőnek féltékeny őrévé vedlett át.

Anélkül, hogy ezt az átalakulást részleteznők, szögezzük le, hogy a nemzet szempontjából a prófétai hivatást kell fontosabbnak tartanunk.

Prófétai lelkekre van szükség, akik őrállói a nemzeti életnek, akik olyan vallást hirdetnek, mely a nemzet életének talajában gyökerezik s a nemzet megerősödésére vezet.

Ma nem elég a — kétségtelenül — sok munkát adó, de a formákban és szertartásokban magát kiélő papi hivatal betöltése. A szószéknek ma nem elég a „Biblia arcképcsarnokában szemlélődni“, hanem a gyakorlati vallásosság irányítójának és a nemzeti élet őrhelyének kell lennie.

A kereszténység az elmúlt majdnem két évezred alatt — sok tekintetben — elvont elmélet lett a jézusi gyakorlati vallás helyett, melyre a görög-római világ ceremonialis szelleme gyakorolt maradandó hatást. Elvont okoskodások sokszor unalmas fejtegetése, egy múltba tűnő világ eseményeinek végnélküli ismételtetése, felekezeti ellentétekre vezető dogmatikai viták, egy nemzet keretén belül meghasonlást keltő egyházi címek és rangok, hivatali elsőbbség és felsőbbség keresés jellemezték még ezt a vallásosságot, mely nagyobb gondot fordított nemzetközi kapcsolataira, mint a nemzet fejlődését, belső erősödését jelentő népi erőinek felkarolására.

Eszembe jut Channingnek — az unitarizmus amerikai apostolának — egy gyermekkori tapasztalata, mely nagyon jellemzően mutatja be az elmondottakat. Channing, mint gyermek résztvevő többek közt egy istentiszteleten, amelyen kora puritán világának egyik szószólója hatalmas beszédet tartott ezen a címen: „Men in the hands of an angry God“. „Emerek a haragvó Isten kezében“. A pap élénk színekkel ecsetelte Isten haragját, melyet a bűnös emberiséggel szemben érez s felsorolta bosszuállásának eszközeit, melyeket az ember megbüntetésére készen tart. A pokol különféle szenvedéseinek, Dante naiv alvilági elképzeléseinek, nagy szerep jutott a beszédben. A 15 év körüli gyermek Channingre nagy hatást gyakorolt a beszéd. Borzadállyal nézett körül a jelenlévőkön, akiknek a dörgedelmes beszéd szólt. Csodálkozva látta — azonban — hogy az emberek nem vették egyáltalán lelkükre a beszéd fenyegetéseit. Egykedvűen hallgatva ültek helyeiken, a megszokott módon álltak fel s jöttek ki a templomból, a megszokott szavakkal üdvözölték egymást s mindennapi életüket a megszokott keretek közt élték tovább. Ekkor jött rá Channing arra, hogy valami nincs rendjén azzal a vallással, melynek nincs hatása az emberek mindennapi életére, mely csak fantasztikus tulvilági képekkel fenyegetőzik, de a mindennapi élet emberének égető kérdéseit elmellőzi.

Ezért lett az unitarizmus nálunk is és a világ minden táján, ahová csak szellemünk eljutott, a tulvilági élet felett való eredménytelen vitatkozás és színes helyzetképek adása helyett: a földi élet vallása. Ezért lett az unitárius szószék a nemzeti és vallásos élet őrhelye s az unitárius lelkész a nemzeti lét, valamint a gyakorlati kereszténység és cselekedetekben megnyilvánuló vallásos hit éber őrállója.

Mi is hiszünk a lélek halhatatlanságában, de nem

építünk e hit alapján olyan világszemléletet, mely egy bosszuálló Istennek a világban való létét tételezi fel s az emberiség megfélemlítését szolgálja, a nemzeti vállalkozó szellem elősegítése helyett.

Az unitárius lelkész őrszem a mai élet nagy kavardásában, aki őrködik népe vallásának és erkölcsi felfogásának tisztasága felett s ezeknek az alapján építi népe boldogulásának utját.

Ha valamikor, úgy ma különösen szükség van arra, hogy ez az őrszem prófétai bátorsággal hallassa szavát. A mai világkatasztrófában vallás és nemzet egyformán veszélynek van kitéve. Ma a templom falain belül és azon kívül egy egységes lelki arculatra van szükség s ugyanakkor a vallás régies, elvont szemlélődése és nemzetközi szelleme helyett olyan vallásra, mely a nemzeti öntudat talajába hinti magvetését. Erre törekszik a mi unitárius vallásunk.

A mi vallásunknak az alapja a Jézus hite! Nem a Jézusról alkotott vallás, melyet későbbi századok termeltek ki, hanem a Jézus vallása, mely e két fő parancsolaton épül fel: Szeresd az Istent és szeresd az embert. E két irányu szeretet két irányu hiten épül fel: Hit az Istenben és hit az emberben.

Mi hiszünk az egy Istenben, a világ alkotójában, ki erő és törvény a természet tudományos kutatójának, de lélek és atyai szeretet a vallásos hívő ember számára. E hitünknek meg van a maga tudományos megalapozása is, melyet vallásfilozófiánk támaszt alá, de nem merülünk el spekulatív kutatásokban, mert minket hív az élet, amelyben Isten-hitünk és erre támaszkodó élet-szemléletünk a gyakorlati élet problémáit kell, hogy megoldja.

És mi hiszünk az emberben, mert Isten akarata hozta

létre őt s Isten nem alkothatta jóra képtelennek! Az ő csodálatos műhelyéből csak a tökéletességre irányuló céltudatosság sugározhatik ki s valóban ez tükröződik vissza az ember sok ezredéves fejlődéséből is. Mint emberek élünk, küzdünk, alkotunk; felfelé ivelő életfejlődésünk során néha visszaesünk, de új lendülettel fogunk neki újra és újra magasba emelkedésünknek.

Tudjuk, hogy az emberi-nem sok fajt és nemzetet alkot s bár mi is igyekezünk nemzetközi kapcsolataink útján az egyetemes emberszeretetre, Jézus példája szerint mégis legmelegebben dobog szivünk a mi fajtánk iránt. Jézus egyetemes emberszeretete mellett is megjelenik az ő nemzeti érzülete. Tőle halljuk e szavakat: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, ki megölöd a prófétákat és megkövezed azokat, akik tehozzád küldetnek, hányszor akartam egybegyűjteni a te fiaidat, miképpen a tyúk egybegyűjti kis csibéit szárnyai alá; és te nem akartad“. Mi ez, ha nem a honfi bű, mely elkeseredetten állapítja meg, hogy népe nem értette meg nagy fiát?

A honfiúi érzés a mi számunkra nemcsak nemzeti öntudat kérdése, hanem vallásunkból fakadó szent kötelesség is.

Ezért a népért, a mi népünkért aggódunk, ennek a haladása útját egyengetjük, ennek fiai a mi testvéreink, akikkel közösen munkálkodunk a nemzet nagysága érdekében.

Mi Isten akaratát látjuk abban, hogy ide helyezte a mi népünket a Kárpát medencébe. Ezt, az Isten által gazdag lelkeséggel, szellemi javakkal megáldott népet akarjuk egy fajilag tiszta, lelkeségében azonos, magyar népi egységbe összefogni, hogy ezekben a nehéz időkben is megállhassa helyét a népek nagy harcában.

Ennek a népnek hivatása van itt e hazában s bár testvéri közösségébe sok népet befogadott s azok boldogulását igaz házigazdai szeretettel segítette elő, mégis első helyen neki kell boldogulnia e honban.

Ez a nép nem a fatalizmus népe, mely az idegen szellemiség által kitalált „turáni átok” terhe alatt nyög! Ez a nép nem nyugszik meg közömbösen, régi kenetteljes mondásokon, melyek az ember gyarlóságára vonatkoznak s az emberi szabad-akaratot megakadályozzák lendülésében! Ez a nép hisz önmagában, hisz lelki erőiben s míg egyfelől messzire csillogtatja szelleme ragyogását és lelke kincseit, másfelől öntudatosan követel arányos részesedést becsületes munkája után Istennek gazdag anyagi áldásaiból is.

A mi népünk évezredes multja alatt sokféle idegen befolyás hatásának volt kitéve s ezeknek eredményeként nagyon eltávolodott őseinek társadalmi berendezkedésétől s ősi nemzeti szervezettségének — korát meghaladó — szociális igazságaitól. A mi egyházunk unitárius székely népe sok olyan társadalmi szokást őrzött meg, melyek alapját képezték annak a népi erőnek, mely a turáni síkók örök vándorának s a nemzet európai élettere meghódítójának fennmaradását biztosította.

A mai élet őrállójának kötelessége rámutatni arra, hogy népünk jövője biztosítása érdekében e nép, a mi népünk ősi szociális igazság-érzetének egyre nagyobb és nagyobb teret kell nyernie.

Nem vesszük-e észre, hogy egy idegen szellemiség miként dolgozik munkás rétegeink között? Nem vesszük-e észre, hogy osztály kérdéssé fujták fel a kétkezi munkás sok apró panaszát s azt hirdetik neki, hogy bajait csak a munkásság osztály-uralma oldhatja meg?

Miért ne tudnók ezt a népet, a mi népünket a maga egészében nemzeti céljaink szolgálatába állítani s tettekkel bizonyítani be neki, hogy problémáinak megoldását csak saját fajától várhatja!!

Ehhez, azonban, még fokozottabb mértékben van szükség arra, hogy önmagunkba tekintők, önzéstől megtisztultak, fajtánk iránt megértők s minden magyarral szemben igaz testvéri szeretettel érzőek legyünk, kik őszintén óhajtjuk népünk helyzetének megjavítását.

Ez a nép, a mi népünk: becsületes, jóhiszemű, kötelesség tudó, mely örömmel és nemes lelkesedéssel fogadja a helyzete javítására irányuló törekvéseket. Jó szóért, megértő magatartásért már sokszor hozott olyan áldozatot, melyet — ha helyzetét tárgyilagosan bírálta volna el — nem kellett volna hoznia!

Hányszor visszaéltek népünk e becsületes jóhiszeműségével? Éppen ezért nem szabad engednünk azt, hogy mégegyszer idegen szellemiségek mesterkedéseinek áldozatul essék. Ha valamikor, úgy ma különösen nagy jelentősége van annak, hogy minden szószék a magyarság őrhelye s minden magyar pap a mi népünk őrállója legyen. De őrállója kell, hogy legyen e magyar életnek minden világi magyar ember is, mert ettől az öröködéstől függ népünk jövője.

Mig a világon egy olyan eszme áramlat akar végigseperni, mely megakarja ölni a fajtához való hűséget s a családi életet állami menhelyek janicsár-nevelő intézményével akarja helyettesíteni, addig a mi népünk ösztönösen ragaszkodik a nemzeti kerethez s a családi élet fészkéhez. Ezt a ragaszkodást kell erősíteni s a családi élet termékenységét elősegíteni, hogy millió és millió új

magyar bimbó fakadjon a magyar élet fáján, amelyek nélkül nincs igéretteljes magyar jövő.

Ma különösen elismerés kell, hogy illesse nemzeti életünk azon őrállóit, kik a magyarság jövő társadalmának újabb magyar generációk új őrszemélyzetét szolgáltatják gyermekeikben s kik egy új világ születése idején vállalják azokat a fájdalmakat és szenvedéseket, amelyek e születés vajadásával járnak s viselik azokat a terheket, amelyeket ma, a családi életnek gyermekekkel való kibővítése jelent.

Sajnos, hogy olyan sokan vannak hazánkban azok, akik nem ismerik fel a gyermek áldás vállalásában a nemzeti hivatást s az egyke és egysincske, nemzeti öngyilkosság útjára vinnék botor magatartásukkal a nemzetet.

Amerikai tanulmányutam négy éve alatt volt alkalmam megfigyelni, hogy sok gyermek csak a magyar és olasz kivándoroltak városrészeiben volt. De megfigyeltem azt is, hogy e népes, magyarságlakta városrészek Amerika népét szaporították az új magyar nemzedékekkel. A mi számunkra nagy részben elvesztek ezek a magyarok; felszívódtak az Egyesült Államok népébe.

Minden népnek van bizonyos foku asszimiláló ereje, idegen népeket beolvasztó képessége s e tekintetben sok jellegzetes esetre mutathatunk rá mi is népünk életében. Éppen ezért nem arról van szó, hogy elítéljük mások eljárását; itt legfőbb — befejezett szomorú tények után — elítélhetjük azt a szellemet, mely lehetővé tette azt, hogy magyar testvéreink százezer és százezer számra hagyják el hazájuk területét, s létszámukkal, szaporaságukkal más nemzetet gyarapíthassanak.

Ezzel az elítéléssel — azonban — a helyzeten már nem tudunk változtatni. A másfélmilliónyi kivándorolt magyarsággal szemben — azonban — tartozunk azzal az elégtétel adással, hogy azt a szükkeblőséget, amely miatt el

kellett hagynia hazáját, jóvá kell tennünk. A háboru diadalmos befejezése után az első teendőink közé kell tartoznia annak az eljárásnak, hogy a még megmenthető kívándoroltakat haza kell hoznunk.

Tudom, hogy ez nehéz feladat lesz, mert ez a magyarság idegen országban jobb anyagi helyzetbe jutott leg több esetben, mint amilyenben idehaza az ő hazájában volt. Ezek a magyar tömegek átnevelődtek az olvasztó tégely reklám szellemén, hogy „ubi bene ibi patria“, mely szerint ott van az ember hazája, ahol jól van dolga.

Ez a szellem nevelte a római birodalom világpolgárát is, de a végén össze is omlott a nagy birodalom, mert polgárai csak jólétet követeltek a maguk számára, de elfeledték, hogy ezért tartoznak is valamivel: önfeláldozással és nemzethűséggel.

Egy nép gyermekei nem tehetik függővé az otthonukban levő jóléttől, vagy nehéz helyzetűtől azt, hogy hazájukat a honban, vagy a hon határain kívül, idegen népek keretében találják-e meg!!

Egy népet a közös nyelv, közös népi szokások, a közös történelmi múlt, a sorsközösség tudata és a közös nemzeti hivatás-tudat kapcsol egybe! Ez adja meg azt a keretet, melyben élnie, vagy meghalnia kell. Ha él a népben ezen összekötő elemek nemzetet alkotó és fenntartó szelleme, akkor az a nép erős még akkor is, ha számbelileg nem nagy.

Amelyik nép tud áldozatot hozni nemzete céljaiért s tud szenvedni is azokért — ha kell — az a nép örökéletű az ő fiaiban.

A „halál-torpedó“ és „halál repülő“ ázsiai népe példát tud mutatni, hogy miként kell egy népnek viselkednie egy olyan háboru idején, mint a mai.

És ha már itt tartunk a háborunál, tegyük vizsgálat tárgyává a szószék őrszeme szempontjából azt is, hogy miként kell azt megítélnünk az unitárius egyház, de mondhatnám az általános keresztény szellem szempontjából is.

Milyen magatartást kell tanusítania a szószék őrszemeinek ebben az egyházi nyelven szólva „nem szeretem napokban“.

Elvitathatatlan tény, hogy az egyház vallásos szelleme elítéli a háborút. De lehet-e vajjon homokba dugnunk a fejünket, hogy a nem tetsző dolgokat ne vegyük észre? Lehet-e áhítatosan, kegyes szólamokkal hirdetni a kereszténység „örök békét“ óhajtó szellemét, amikor körülöttünk egy olyan háboru dúl, amilyent: gigantikus méretű frontjain harcba vetett ember és hadianyag szempontjából, nem látott még a világ?

A mult világháboru után, mintegy a keresztény egyházakat megbélyegző vádként hangzott el az az állítás, hogy az egyházak megáldották a harctérre induló katonák fegyvereit.

Beszédem eddig elhangzott részéből — azt hiszem — megállapítható az a meggyőződése, hogy az egyház és nemzet fogalma egymástól el nem választható. Ezek egymásnak szoros tartozékai, egymásnak kiegészítői. Akikből áll az egyház, azokból áll a nemzet s rendesen az egyház legjobb, leghüségesebb tagjai a legjobb, leghüségesebb fiai a nemzet testének is.

El lehet-e határozni ugyanazon személyek gondolkodását, ha az egyházzal, vagy ha a hazáról van szó?

Ketté lehet-e választani az ember vallásos egyéniségét és nemzeti öntudatát?

Mi lenne egy nemzet sorsa megtámadtatása esetén, ha fiai a vallás-diktálta békeszelleme és az általános em-

berszeretet elve alapján állva, nem fognának fegyvert hazájuk védelmére ?

Elképzelhető-e az, hogy ha már a nemzet önvédelme úgy kívánja, hogy az állam polgárai kezükbe vegyék a fegyvert, a szószék őrállója ezt ne vegye észre, erre ne legyen megjegyzése, hanem hirdesse tovább is kegyes szólamait ?

Más érdeke van-e egy háboru esetén az egyháznak, mint az állam polgárainak, akikből az egyház áll ?

Különösképpen pedig egy olyan háboruban, mint a mai, mely „totális” jellegénél fogva az ipari és mezőgazdasági termeléstől elkezdve életünk minden részletét érinti és a nemzet testén belül minden intézmény életére hatást gyakorol, egy olyan háboruban, amelynek kimenetelétől függ az egyház léte is, elképzelhető-e, hogy ne legyen véleménye az egymást követő eseményekről s ne legyen ezekkel kapcsolatban szava hivei seregéhez ?

Éppen azért, mert ez a háboru „totális” jellegű, a nemzetnek minden erőforrásra szüksége van, hogy abban a helyét megállhassa. Az erőforrások közt pedig egyik legfontosabb helyen áll a szószék, melynek őrállója a nemzetet alkotó egyedek lelki talajába olyan vallás-erkölcsi felfogás magvait hintheti el, mely a nemzet számára termi meg a diadalmas béke gyümölcsét.

Ma nemcsak nemzet harcol nemzet ellen, hanem világnézet világnézet ellen. Meg vagyok győződve arról, hogy e világnézeti harcban a mi igaz keresztény szellemű unitárius hitünk és nemzeti alapon álló világszemléletünk helyes úton jár, amikor a nemzetet lelki erejének, ellenálló képességének felfokozására serkentjük.

Minden gondolatunknak, minden szavunknak és minden cselekedetünknek e meggyőződésünket kell bizonyítania.

Ez a megnyilatkozás fogja eldönteni a háboru menetét a mi számunkra.

Ne feledjük, hogy alapigénk szavai minden unitáriusnak, de talán mondhatnám, minden magyarnak szólnak. Azoknak, akik itt e templom falain belül vagyunk, éppen úgy mint azoknak, akik az elektromos hullámok útján figyelnek, bárhol legyenek is az ősi magyar ég alatt, még ha pillanatnyilag leszakadva is élnek a nemzet testéről. Mindannyian az alapige kifejtett szellemében kell élnünk, cselekednünk s szájról-szájra kell azt tovább adnunk, mint nemzeti jelmondást: „Embernek fia, őrállóul adtalak én téged!” Amen.
